

TULEVAISUUS. NYT

Museoalan Teemapäivät 22.–23.9.2016

KOOSTE ILTAKAHVIKESKUSTELUISTA

Torstai 22.9.2016 Kulttuuritalo, Kitchen

6. Kokoelmapoistot

Aiheeseen johdattelevat Kansallisgallerian kokoelmahallintajohtaja Riitta Ojanperä ja taidemuseoiden poistoista väitöskirjan tehnyt Nina Robbins.

Tutkimuksen mukaan 73 % suomalaisten taidemuseoiden kokoelmanhallitsijoista ovat valmiita tekemään kokoelmapoistoja. Heillä on hyvä käsitys kokoelmiensa marginaaliin jäävistä teoksista, mutta myös poistoon liittyvistä eettisistä, lainopillisista ja konkreettisista haasteista. Kokoelmapoisto on puhuttanut museoita 1990-luvulta eteenpäin. Poistokeskustelu on kuitenkin jäänyt ns. tilanteen toteamisen asteelle, ja poistokysymykseen ei ole löydetty ammattikunnan kollektiivista konsensusta. Kahvikeskustelussa on tarkoitus kuunnella kahvittelijoiden mielipiteitä siitä, kuinka tästä eteenpäin. Voidaanko konsensusta saavuttaa, ja nähdä poisto tulevaisuudessa kokoelmanhallinnan yhtenä osa-alueena?

Keskustelun aluksi Nina Robbins kertoi lyhyesti v. 2015 valmistuneesta museologian väitöskirjastaan "Poisto museokokoelmasta – museologinen arvokeskustelu kokoelmanhallinnan määrittäjänä" (linkki väitöskirjaan: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/49177>). Nina Robbins ja Riitta Ojanperä kertoivat myös Museoiltojen taidemuseoiden kokoelmapoistoihin keskittyneestä hankkeesta, jonka lopputuloksena syntyi "Kokoelmapoistojen yhteiset käytännöt" -julkaisu (linkki julkaisuun: <http://museoliitto.fi/kokoelmapoistot2>).

Onko mahdollista saavuttaa museokentän yhteinen konsensus?

Heti keskustelun alussa kävi ilmi, että kulttuurihistoriallisissa museoissa ja taidemuseoissa suhtaudutaan kokoelmapoistoihin hyvin eri tavalla. Kulttuurihistoriallisissa museoissa kokoelmapoistot nähdään helpommin yhtenä kokoelmahallinnan osa-alueena. Kulttuurihistoriallisilla objekteilla ei ole samanlaista statusta kuin taideteoksilla. Esimerkiksi esine, jolla ei ole minkäänlaisia kontekstijonoja, on helppo poistaa.

Mikä sitten tekee taideteoksen poistamisesta erityisen vaikeaa? Taidemuseoissa ainakin tekijänoikeuden tuovat pohdittavaa poistopolitiikkaan. Keskustelussa esitettiin myös huoli siitä, että "marginaalissa" olevan taideteoksen poistaminen perustuu "vain" tämän hetkiseen käsitykseen. Mitä jos poistettavaksi luokiteltu taideteos onkin merkityksellinen tulevaisuudessa? Pelkona on, että toimitaan "väärin" ja tehdään jotain peruuttamatonta. Yhtenä näkökulmana pidettiin myös ICOM:in museomääritelmän tiukkaa tulkintaa. Kyse voi olla myös siitä, ettei olla valmiita eettiseen keskusteluun. Taiteen "aura" lienee myös iskostunut museoammattilaisten mieliin. Tiukimpien näkemysten mukaan museolla on

oikeus poistaa taideteos kokoelmasta ainoastaan siinä tapauksessa, että se on vaaraksi muille kokoelmateoksille tai ihmisille.

Selvää on, että museokentällä vallitsee kaksi hyvin erilaista näkemystä kokoelmapoistoista. Tulisiko meidän vain hyväksyä, että tässä maailman hetkessä yhteisen konsensuksen löytäminen on mahdotonta?

Aina kyse ei ole pelkästään hävittämisestä

Tilanne on kuitenkin se, että museoiden kokoelmat kasvavat jatkuvasti ja tulevaisuudessa tämän hetkisten säilyttämisstandardien ylläpitäminen voi käydä mahdottomaksi. Tulisiko museoiden sitten olennaisesti vähentää kokoelmien kartuttamista? Pöydässä vallitsi yhteinen ymmärrys siitä, että kokoelmia kartutettaessa on tärkeää tietää, mitä hankintaan ja miksi. Olisiko samoja kriteereitä mahdollista soveltaa myös jo olemassa olevaan kokoelma-aineistoon?

Poisto ei aina tarkoita objektin täydellistä hävittämistä. Vaihtoehtona voi olla esimerkiksi kokoelmaobjektin tai -teoksen siirtäminen toiseen museokokoelmaan, mikä on hyvin erilainen prosessi kuin totaalinen hävittäminen. Pitäisikö poistamisen sijaan puhua kokoelmien uudelleen järjestämisestä?

Kokoelmien merkityksen argumentoinnin tärkeys

Museoiden tulisi pystyä perustelemaan kokoelmiensa merkitys ja tärkeys. Tulisi olla valmiita argumentoimaan kokoelmiensa puolesta, mikäli esimerkiksi museon omistajataho vaatisi kokoelmien aktiivista poistoa. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että museolla itsellään on selkeä ja perusteltu kuva siitä, mitkä teokset ovat kokoelman kannalta merkityksellisiä, mitkä taas kokonaisuuden kannalta "marginaalissa".

Mikäli museoammattilaiset eivät ole valmiita puolustamaan kokoelmiaan, ei sitä todennäköisesti tee kukaan muukaan. Ei riitä, että sanotaan kokoelmapoistojen olevan ongelmallisia. Tulisi myös pystyä perustelemaan.

Esimeriksi "suurella yleisöllä" voi olla hyvin erilaiset käsitykset siitä, mitä kokoelmateoksella tai -objektilla tarkoitetaan. Keskustelussa viitattiin myös Ylen artikkeliin "Saako taidemuseo tuhota teoksia?" (linkki artikkeliin: <http://yle.fi/uutiset/3-9128301>).

Miten sitten käytännössä?

Mikäli kokoelmapoistoja tehdään, tulisi ne dokumentoida tarkasti. Poistoprosessi tulisi kirjoittaa näkyväksi, jotta jälkeenpäin pystytään jäljittämään, miten päätökseen on päädytty. Koska poistaminen on työläs prosessi, itse objektin poistaminen tuskin vapauttaa resursseja tässä hetkessä. Resurssien vapautuminen näkyy vasta myöhemmin hallitummilla kokoelmilla.

Robbins ja Ojanperä muistuttivat, että mikäli joku taidemuseo haluaa lähteä rohkealle linjalle ja tehdä kokoelmapoistoja, löytyy niistä hyvä esimerkkejä ja käytänteitä maailmalta.

Käytännön ongelmia kokoelmien kartuttamisessa

Keskustelussa sivuttiin myös sitä, että taidekokoelmien kartuttamista hankaloittaa määrärahojen käytön jäykkyys. Useat museot eivät pysty siirtämään säästyneitä kokoelmamäärärahojaan seuraavaan vuoteen, vaan raha tulee "tuhlata" kyseisen

vuoden aikana. Määrärahat ovat kuitenkin sen verran pieniä, ettei niillä pystytä hankkimaan kokoelman kannalta tärkeitä mutta kalliita taideteoksia. Riski kokoelmateosten laadun epätasaisuudelle kasvaa.

Lopuksi

Tulevaisuudessa kokoelmapoistot ovat väistämätön ongelma ratkaistavaksi. Toivottavaa olisi, että ratkaisuja ja pohdintoja tehtäisiin museolähtöisesti ja asiantuntijoita kuunnellen sen sijaan, että päätökset syntyisivät muiden tahojen toimesta ja muista lähtökohdista käsin.

Koosteen kirjoittaja: Anu Niemelä Museovirasto